

Nr 222.

Av herr **Andersson, Elof, m. fl.**, om *gemensam valdag för landstingsval och val till riksdagens andra kammare.*

Enligt kommunala vallagen är möjlighet beredd att företaga val av landstingsmän och kommunalfullmäktige, respektive stadsfullmäktige på samma dag och vid gemensam valförrättning. Denna möjlighet har av kommunerna i mycket stor utsträckning tagits i anspråk, särskilt vad landsbygden angår, och vid senast förrättade kommunalfullmäktigeval torde gemensam valdag ha tillämpats i det alldeles övervägande antalet kommuner i landet. När berörda anordning infördes i vallagen, hystes på många håll stor tvekan om lämpligheten av en dylik sammanföring av olika val till en och samma förrättning. Det befarades, att väljarna skulle bli förvirrade, när tvenne val skulle äga rum samtidigt och att förväxlingar mellan för de olika valen avsedda valsedlar skulle bli mycket allmänna. Vidare påpekades olägenheten av, att åldersstrecket icke vore detsamma vid landstingsval och kommunalval och att därför misstag lätt kunde begås av valförrättarna med ty åtföljande risk för besvär och kassation samt upphävande av val. Dessa farhågor ha emellertid visat sig ogrundade, och systemet med gemensam valdag för två val har befunnits vara ändamålsenligt och har fungerat på ett i tekniskt avseende tillfredsställande sätt.

Det kan dock ifrågasättas, huruvida sammankopplingen mellan just dessa två val är ur andra synpunkter lämplig. Obestridligt är, att kommunalvalen politiserats i högre grad genom sammankopplingen, än vad som skulle varit fallet, därest valen höllos på skilda tider. Väl kan det sägas, att landstingsvalen också äro val av kommunal karaktär, men i realiteten ha dessa val numera förändrat natur därhän, att de tilläggas nära nog lika stor politisk betydelse som andrakammarvalen. På denna grund är samhörigheten i själva verket vida påtagligare mellan andrakammarvalen och landstingsvalen än mellan dessa sistnämnda och kommunalvalen. Om andrakammarvalen och landstingsvalen sammanfördes till en gemensam valdag, behövde de förstnämndas politiska karaktär icke inverka störande på landstingsvalen i samma grad, som dessa nu genom sin politiska prägel verka i viss mån förryckande på kommunalvalen. De senaste valen ha till fullo visat, att partiuppdelningen bland väljarkåren är så gott som exakt densamma vid landstingsvalen som vid andrakammarvalen. Följaktligen kan man sluta till, att de motiv, som föranleda väljarna att deltaga i det ena valet och lägga sin röst på ett visst sätt, äro likartade även i avseende på det andra valet.

Helt annorlunda förhåller det sig beträffande valen till de kommunala representationerna. Vid dessa val spelar i regel en del lokala förhållanden

in, som bryter de politiska partigränserna, och dessutom är den kommunala verksamheten av en sådan natur, att partipolitiska synpunkter där sällan behöva komma till uttryck. Med all rätt anses det ganska allmänt, att de politiska inflytelserna på det kommunala livet icke varit till nytta. Vid sådant förhållande synes det vara en mera rationell anordning att sammanföra de val, som ha en verkligt politisk innebörd, till en gemensam valdag och låta de kommunala valen försiggå fristående för sig som en rent kommunal angelägenhet. Detta skulle ernås genom att andrakammarvalen och landstingsvalen obligatoriskt förlades till samma dag vart fjärde år och kommunalvalen höllas likaledes vart fjärde år, men med en annan periodindelning, så att vartannat år lika som nu är fallet förbleve »valfritt». Beträffande de städer, som icke deltaga i landsting, torde anledning föreligga att överväga, huruvida icke elektorerna för val till första kammaren också borde utses samtidigt med ledamöterna i riksdagens andra kammare.

Ett dylikt arrangemang nödvändiggör en omläggning av valperioden till landstingen eller till andra kammaren, så att dessa valperioder sammanfalla till tiden för utlöpanet. Detta kan ske på olika sätt, men enklast synes vara, att landstingen upplöstes år 1936 och nya val för fyra år företogs i samband med 1936 års andrakammarval.

Genom det sålunda förordade arrangemanget skulle de politiska avgörandena, i den mån dessa äga rum vid de allmänna valen, inträffa med ett mellanrum av fyra år. Härigenom vunnas en bättre stadga i de parlamentariska förhållandena, en omständighet som skulle inverka förmånligt icke minst ifråga om regeringens ställning. Som ett skäl för politiska val vartannat år har anförts lämpligheten, att med relativt korta mellanrum låta opinionsväxlingarna bland väljarkåren komma till uttryck. Utfallet av ett landstingsval är dock av ett allenast teoretiskt värde för bedömande av exempelvis en regerings politiska kurs, då resultatet av landstingsvalet först under en tid av åtta år successivt kommer att inverka på riksdagens sammansättning. Det sammanfaller för övrigt med andan i vår grundlag, att andrakammarvalen och ingenting annat skall ge uttryck åt de eventuella skiftningarna i väljaropinionen. Första kammarens uppbyggande via landstingen äger i stället rum på sådant sätt, att kontinuiteten därigenom skall bevaras, således det rakt motsatta mot vad som avses på håll, där man vill tillägga landstingsvalen betydelse för den rikspolitiska utvecklingen för nuet.

Ur parlamentarisk synpunkt synas alltså goda skäl tala för att förlägga de politiska avgörandena på fyraårsintervaller genom ett sammanförande av andrakammarvalen och landstingsvalen till en gemensam valdag. I mån av behov kunna dessa perioder givetvis brytas genom riksdagsupplösning och urtima val. Vid det här förordade systemet förefinnes avgörande skäl att bibehålla den nuvarande anordningen beträffande valperioden vid urtima val, det vill säga, att dylikt val får gälla för återstoden av den ordinarie valperioden.

Genom ett större tidsavstånd mellan de politiska valen än nu skulle också säkerligen väljarnas intresse för dessa val i hög grad stimuleras. Med

den nuvarande ordningen, då väljarna vartannat år genom agitation och allmänna reklam från partiernas sida skola mer eller mindre drivas fram till rösturnorna, inställer sig lätt en liknöjdhet, s. k. valtrötthet, som ofta tar sig uttryck i likgiltighet för allt vad politik heter. Om de politiska avgörandena i stället koncentrerades till färre valtillfällen, komme dessa att för allmänheten riktigt nog te sig som verkligt stora händelser och utan tvivel omfattas med större frivilligt intresse, än vad nu är fallet.

Ur kommunal synpunkt tala alla skäl för ett friläggande av valen till de kommunala representationerna. Genom att dessa val finge förrättas utan påverkan från ovidkommande rikspolitiska inflytelser, skulle de rent kommunala intressena komma till sin rätt och representationerna utses efter mera sakliga grunder, än som nu mångenstädes är fallet. Möjlighet yppar sig då också att förlägga samtliga kommunala val till samma förrättning, något som nu icke låter sig göra, exempelvis beträffande kommunalfullmäktigeval och val till kyrkofullmäktige.

För realiserande av de förslag, som här skisserats, krävas ändringar i den kommunala vallagen och i lagen om val till riksdagen. Huruvida någon grundlagsändring erfordras, undandraget sig vårt bedömande. Vidare påfordras en särskild övergångsanordning för att systemet skall bringas i funktion. Emellertid är hela spørsmålet av sådan innebörd, att vi icke se oss i stånd att framlägga färdiga förslag till författningsändringar, utan förorda en utredning av frågan, framförallt med hänsyn till förslagets formella konsekvenser.

På grund av det anförda hemställa vi alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande sättet för en sammanföring av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag samt anhålla, att förslag i ämnet måtte föreläggas 1936 års riksdag.

Stockholm i januari 1935.

Elof B. Andersson.

Felix Hamrin.

J. Bergman.

D. Hansén.

Eliel Löfgren.

B. v. Stockenström.

